

Frank Bold

Miłosz Jakubowski, Agnieszka Stupkiewicz

Dochodzenie roszczeń o naprawę szkód górniczych

Najważniejsze regulacje prawne

Kraków, maj 2024

Autorzy: Miłosz Jakubowski, Agnieszka Stupkiewicz
Redakcja i korekta: Natalia Kochaniewicz, Izabela Urbańska
Projektowanie i skład: Norbert Grzelka
Zdjęcie na okładce: Adobe Stock, Animaflora PicsStock

Wydawca:

Fundacja Frank Bold
ul. Skłodowskiej-Curie 4/3
31-025 Kraków
krakow@frankbold.org
frankbold.pl

Nota prawna

Autorzy dołożyli wszelkich starań, by treści przekazane w niniejszej publikacji były rzetelne i wiarygodne oraz aktualne na dzień 31 marca 2024 r. Proszę mieć jednak na uwadze, że niniejszy informator nie stanowi porady prawnej i nie zastępuje analizy prawnej konkretnego przypadku, dlatego nie może on stanowić samodzielnej podstawy jakichkolwiek działań lub zaniechań.

Cytowanie

Jakubowski M., Stupkiewicz A., *Dochodzenie roszczeń o naprawę szkód górniczych. Najważniejsze regulacje prawne*, Fundacja Frank Bold, Kraków, maj 2024.

SPIIS TREŚCI

4	Wstęp
5	1. Czym są szkody górnicze?
5	Definicja
6	Rodzaje szkód
7	Zakres stosowania przepisów Prawa geologicznego i górniczego w przypadku szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego
8	2. Dochodzenie roszczeń za szkody górnicze
8	Podmiot odpowiedzialny za szkodę
9	Sposoby naprawienia szkody
10	Obowiązek przeprowadzenia postępowania ugodowego
11	Przedawnienie roszczeń
12	Postępowanie zabezpieczające
12	Roszczenia prewencyjne
13	Koszty postępowania sądowego
15	3. Dochodzenie roszczeń na zasadach ogólnych
17	4. Dochodzenie roszczeń negatoryjnych
18	Podsumowanie
19	Wybrane przepisy ustawy Prawo geologiczne i górniczne
21	Autorzy

WSTĘP

Niniejszy informator ma na celu przybliżenie najważniejszych regulacji prawnych dotyczących szkód górniczych i dochodzenia roszczeń o ich naprawę. Jest on skierowany przede wszystkim do mieszkańców województwa śląskiego i lubelskiego narażonych na występowanie szkód spowodowanych działalnością kopalni węgla kamiennego. Jednakże omawiane tu przepisy stosuje się również w przypadku szkód wywołanych innego rodzaju działalnością górniczą, w tym ruchem kopalni odkrywkowych.

W informatorze podjęto próbę zdefiniowania pojęcia szkody górniczej, omówiono różne rodzaje szkód górniczych oraz innych szkód spowodowanych działalnością zakładów górniczych. Przybliżono podstawowe zasady dochodzenia roszczeń o naprawienie tych szkód wynikające z przepisów Prawa geologicznego i górniczego oraz Kodeksu cywilnego. Poruszono także temat roszczeń negatoryjnych.

Informator nie zastępuje profesjonalnej porady prawnej. Osoby, które zdecydują się dochodzić roszczeń od przedsiębiorstw górniczych, zachęcamy do kontaktu z doświadczonymi i wykwalifikowanymi prawnikami. W szczególności odradzamy samodzielne prowadzenie spraw sądowych ze względu na ryzyko poniesienia znacznych kosztów w przypadku przegrania sprawy.

Autorzy

1

CZYM SĄ SZKODY GÓRNICZE?

Definicja

Aktualnie w polskim prawie **nie ma** definicji pojęcia „szkoda górnicza”. Jest ono jednak często używane w języku potocznym. Pojęciem „szkoda górnicza” posługiwało się uchylone w 1994 r. Prawo górnicze¹, definiując je w następujący sposób:

Szkodą górniczą jest szkoda powstała wskutek robót górniczych w nieruchomości, budynku lub innej części składowej nieruchomości, a także w urządzeniach służących do doprowadzania lub odprowadzania wody, gazu, prądu elektrycznego oraz w liniach kolejowych i w innych podobnych urządzeniach połączonych z nieruchomością, bez względu na to, czy szkodę można było przewidzieć oraz czy ktokolwiek ponosi winę uszkodzenia.

Chociaż definicja ta nie funkcjonuje już w przepisach prawa, to potoczne rozumienie „szkody górniczej” nadal jest do niej bardzo zbliżone.

Obecnie odpowiedzialność za szkody wywołane ruchem zakładu górniczego uregulowana jest w Dziale VIII ustawy Prawo geologiczne i górnicze².

W przepisach obowiązującego Prawa geologicznego i górniczego mowa jest o odpowiedzialności za „szkody”, a nie za „szkody górnicze”. Ustawa nie reguluje tej odpowiedzialności w sposób kompleksowy, ale zawiera **przepisy szczególne**, a w pozostałym zakresie odsyła do przepisów **Kodeksu cywilnego**³.

¹ Dekret z dnia 6 maja 1953 r. Prawo górnicze (t.j. Dz.U. z 1978 r. Nr 4, poz. 12 z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 633 z późn. zm.).

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm.).

Kodeks cywilny nie zawiera jednak definicji pojęcia „szkody”. W takim wypadku należy odwołać się do znaczenia, jakie temu słowu nadajemy w języku potocznym. Słownik języka polskiego definiuje szkodę jako *stratę materialną lub moralną*⁴.

W literaturze prawniczej i orzecznictwie sądów możemy się spotkać z dużo bardziej rozbudowanymi (i trudniejszymi do zrozumienia) definicjami szkody, na przykład taką:

*W polskiej nauce prawa pod pojęciem szkody rozumie się uszczerbek w prawie chronionych dobrach, wyrażający się różnicą pomiędzy stanem dóbr, jaki już istniał i jaki mógłby następnie w normalnej kolej rzeczy się wytworzyć, a stanem, jaki powstał wskutek zdarzenia wywołującego zmianę w dotychczasowym stanie rzeczy, z którym to zdarzeniem ustawodawca wiąże powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej*⁵.

Wydaje się jednak, że obie definicje – krótsza (słownikowa) i znacznie bardziej rozbudowana (formułowana przez prawników) – sprowadzają się do tego samego. Szkodę należy rozumieć jako stratę, uszczerbek, pogorszenie sytuacji w sferze materialnej lub osobistej.

Rodzaje szkód

Ze względu na charakter dóbr, które doznały uszczerbku, dzielimy szkody na dwie podstawowe kategorie:

1. **Szkoda majątkowa** – występuje, kiedy doszło do **uszczerbku w dobrach lub interesach mających wartość majątkową**. Na przykład kiedy uszkodzona lub zniszczona została nieruchomość (dom, grunt), uszczerbku doznały rzeczy ruchome (meble) albo utracony został spodziewany dochód. Szkoda majątkowa może przyjąć dwie formy:
 - a. poniesionej straty – na przykład przy zniszczeniu lub uszkodzeniu domu, budynku gospodarczego albo stłuczeniu szklanych przedmiotów,
 - b. utraconych korzyści, które zostałyby osiągnięte, gdyby do szkody nie doszło – na przykład właściciel uszkodzonego budynku nie mógł przez pewien czas pobierać czynszu za jego najem albo wskutek obniżenia terenu i zalania powstałej niecki zniszczony został zasiew, uniemożliwiając osiągnięcie spodziewanego plonu.

⁴ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/szkoda.html>

⁵ Ta definicja pojawia się w m.in. wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dn. 20 listopada 2018 r., sygn. akt III C 1339/15.

2. **Szkoda niemajątkowa**, nazywana też **krzywdą** – występuje, kiedy doszło do **naruszenia dóbr, które nie mają materialnego charakteru**, takich jak **zdrowie, godność osobista, nietykalność cielesna**. Szkoda niemajątkowa zwykle wiąże się z cierpieniami o charakterze fizycznym lub psychicznym, za które można domagać się zapłaty stosownego **zadośćuczynienia** (na przykład szkoda niemajątkową może być uszczerbek na zdrowiu i związany z nim ból czy silny stres i uzasadniona obawa o swoje bezpieczeństwo spowodowana regularnymi wstrząsami i ryzykiem poważnego uszkodzenia domu).

Czasami szkody obu rodzajów występują jednocześnie i są ze sobą powiązane. Na przykład osoba, która na skutek wypadku doznała poważnych złamań i odczuwała w związku z tym cierpienia fizyczne i psychiczne (szkoda niemajątkowa), musiała również ponosić koszty leczenia i opieki oraz straciła dochody, ponieważ nie mogła pracować (szkody majątkowe).

Zakres stosowania przepisów Prawa geologicznego i górniczego w przypadku szkód wywołanych ruchem zakładu górniczego

Starając się o naprawienie szkody wywołanej ruchem zakładu górniczego, należy najpierw ustalić, czy w danej sprawie należy stosować szczególne przepisy Prawa geologicznego i górniczego czy też wyłącznie przepisy Kodeksu cywilnego. Zakres stosowania przepisów Prawa geologicznego i górniczego do odpowiedzialności za szkody wywołane ruchem zakładu górniczego określa [art. 144](#) tej ustawy.

Z przepisu tego wynika, że ustawę Prawo geologiczne i górnicze stosujemy tylko w przypadku **szkód majątkowych** spowodowanych ruchem zakładu górniczego, **który jest prowadzony zgodnie z prawem**⁶. Dlatego też tylko takie szkody nazywamy szkodami górniczymi.

Jeżeli na skutek ruchu zakładu górniczego powstanie szkoda niemajątkowa (np. uszczerbek na zdrowiu fizycznym lub psychicznym albo naruszenie dóbr osobistych, takich jak nietykalność mieszkania – np. mieszkanie zostało tak poważnie uszkodzone, że domownicy musieli się przeprowadzić), to możliwe jest dochodzenie roszczeń na ogólnych zasadach określonych w Kodeksie cywilnym. Zagadnienie to zostało opisane w [rozdziale 3](#).

⁶ *Unormowanie to nie będzie miało zastosowania wówczas, gdy źródłem zagrożenia nie będzie ruch zakładu górniczego albo ruch tego zakładu nie będzie prowadzony zgodnie z ustawą.* M. Tyburek [w:] *Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz*, red. B. Rakoczy, Warszawa 2015, art. 144.

2

DOCHODZENIE ROSZCZEŃ ZA SZKODY GÓRNICZE

Poniżej omawiamy dochodzenie roszczeń za szkody górnicze na podstawie przepisów Prawa geologicznego i górniczego. Przepisy te stosujemy w przypadku szkód majątkowych powstałych na skutek działalności górniczej prowadzonej zgodnie z prawem (czyli przede wszystkim na podstawie i w granicach ważnej koncesji i zatwierdzonego planu ruchu zakładu górniczego).

Podmiot odpowiedzialny za szkodę

W przypadku dochodzenia odszkodowania za szkody górnicze, należy najpierw ustalić **podmiot odpowiedzialny za szkodę**. To zagadnienie reguluje [art. 146 Prawa geologicznego i górniczego](#) .

Podstawową zasadą jest to, że odpowiedzialność za szkodę ponosi przedsiębiorca prowadzący ruch zakładu górniczego, wskutek którego wystąpiła szkoda.

Czasami jednak ustalenie, kto dokładnie wyrządził szkodę, nie będzie możliwe. W takim przypadku za szkodę odpowiada przedsiębiorca, który w dniu **ujawnienia się szkody** miał prawo prowadzić działalność górniczą w obszarze górniczym⁷, w granicach którego wystąpiła szkoda.

⁷ Granice obszaru górniczego określa koncesja na wydobywanie kopalin. Granice obszarów można również sprawdzić m.in. w geoportalu (<https://mapy.geoportal.gov.pl/>) po zaznaczeniu właściwej opcji w menu „zawartość mapy”.

Jeżeli taki przedsiębiorca już nie istnieje i nie ma żadnego podmiotu, który przejął jego zobowiązania – za szkodę odpowiada Skarb Państwa, reprezentowany przez właściwy organ nadzoru górniczego, czyli dyrektora okręgowego urzędu górniczego⁸.

Jeżeli szkoda nastąpiła także z innych przyczyn niż ruch zakładu górniczego, naprawienia szkody można żądać od wszystkich odpowiedzialnych podmiotów, od kilku z nich albo od każdego z osobna (możemy wybrać jeden podmiot i dochodzić od niego naprawienia szkody w pełnym zakresie). Taki rodzaj odpowiedzialności nazywa się odpowiedzialnością **solidarną** i stanowi duże ułatwienie dla poszkodowanego.

Sposoby naprawienia szkody

Wyróżniamy dwa podstawowe **sposoby naprawienia szkody**:

1. **przywrócenie stanu poprzedniego**,
2. **zapłatę sumy pieniężnej** (odszkodowania).

Wybór sposobu naprawienia szkody należy do **poszkodowanego**. Zasada ta wynika z art. 363 Kodeksu cywilnego i obecnie **obowiązuje również w przypadku szkód górniczych**.

PODPowiedź prawnika | Poprzednia ustawa Prawo geologiczne i górnicze z 1994 r.⁹ stanowiła, że naprawienie szkody powinno nastąpić przez przywrócenie stanu poprzedniego, a jedynie w wyjątkowych przypadkach, kiedy było to niemożliwe lub rażąco nieopłacalne, dopuszczała wypłatę odszkodowania. Wiele osób myśli, że nadal tak jest, ale nowe Prawo geologiczne i górnicze z 2011 r. nie zawiera analogicznej regulacji i pozostawia poszkodowanemu możliwość swobodnego wyboru dogodnego dla niego sposobu naprawienia szkody.

Przywrócenie stanu poprzedniego może nastąpić między innymi poprzez **dostarczenie gruntów, obiektów budowlanych, urządzeń, lokali, wody lub innych dóbr** tego samego rodzaju. Mowa tu o sytuacji, w której nie jest możliwe wykonanie naprawy¹⁰. Przykładowo kiedy w związku z działalnością kopalni doszło do

⁸ Adresy dyrektorów okręgowych: <https://wug.bip.info.pl/index>

⁹ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz.U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 z późn. zm.).

¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 29 sierpnia 2012 r., sygn. akt I ACa 569/12. Wyrok zapadł na gruncie ustawy Prawo geologiczne i górnicze z 1994 r., ale w tym zakresie pozostaje aktualny.

osuszenia studni, przywrócenie stanu poprzedniego może polegać na podłączeniu nieruchomości do sieci wodociągowej¹¹.

Jeżeli na czas naprawy domu lub mieszkania poszkodowany musi się wyprowadzić i wynająć lokal zastępczy, przedsiębiorca powinien pokryć wszystkie związane z tym koszty (koszt najmu lokalu zastępczego, ale też wszystkie inne wydatki, np. związane z przeprowadzką).

W przypadku szkód górniczych polegających na zdegradowaniu lub zdewastowaniu gruntów rolnych lub leśnych naprawienie szkody następuje w sposób określony przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych¹², tj. poprzez **rekultywację**. Rekultywacja oznacza nadanie lub przywrócenie zdegradowanym gruntom wartości użytkowych lub przyrodniczych np. poprzez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych lub odtworzenie gleb¹³.

Jeżeli poszkodowany poniósł we własnym zakresie koszty związane z naprawieniem szkody, odszkodowanie ustala się z uwzględnieniem wartości **uzasadnionych** nakładów. To, czy nakłady były uzasadnione, bada się indywidualnie na podstawie okoliczności konkretnej sprawy. Często takie nakłady dotyczą wykonania dodatkowych zabezpieczeń przed szkodami górniczymi w nowym budynku. Przedsiębiorca nie będzie jednak zobowiązany do ich pokrycia, jeżeli nie były potrzebne albo jeżeli wynikają z błędów w projekcie budynku¹⁴.

Obowiązek przeprowadzenia postępowania ugodowego

Dochodzenie roszczeń o naprawienie szkód górniczych rozpoczyna się od obowiązkowego **postępowania ugodowego**. Roszczenie należy skierować do przedsiębiorcy górniczego wraz z żądaniem zawarcia ugody. W żądaniu tym można wyznaczyć termin na zawarcie ugody, nie krótszy niż **30 dni**. Ugoda powinna zostać zawarta w formie aktu notarialnego.

Jeżeli przedsiębiorca odmówił zawarcia ugody albo gdy upłynął termin wskazany w żądaniu zawarcia ugody, można skierować sprawę na drogę **postępowania sądowego**, składając do właściwego sądu **pozew**. O ile postępowanie ugodowe

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 13 listopada 1998 r., sygn. akt II CKN 22/98.

¹² Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 82).

¹³ Szerzej temat rekultywacji gruntów pokopalnianych został opisany w analizie Fundacji Frank Bold: <https://frankbold.pl/p/rekultywacja-gruntow-pokopalnianych/>

¹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dn. 2 lipca 2015 r., sygn. akt: V CSK 627/14.

można próbować prowadzić samodzielnie, to sporządzenie i złożenie pozwu oraz reprezentowanie przed sądem zdecydowanie lepiej jest zlecić wykwalifikowanemu radcy prawnemu lub adwokatowi.

Przedawnienie roszczeń

Roszczenia o naprawienie szkód górniczych **przedawniają się z upływem pięciu lat** od dnia **dowiedzenia się** o szkodzie. Nie ma zatem znaczenia, kiedy wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, a nawet kiedy szkoda faktycznie wystąpiła. Decydujący jest moment, w którym poszkodowany **dowiedział się** o szkodzie.

Upływ terminu przedawnienia oznacza, że podmiot odpowiedzialny za szkodę może odmówić jej naprawienia. Dlatego nie należy zbyt długo czekać z dochodzeniem roszczeń o naprawienie szkód górniczych!

Bieg terminu przedawnienia przerywa każda czynność przed sądem, w tym złożenie pozwu. W takim wypadku termin przedawnienia nie biegnie aż do zakończenia procesu (czyli do uzyskania prawomocnego wyroku sądu). Oznacza to, że nawet jeśli proces sądowy potrwa wiele lat, to przedawnienie nie będzie miało już znaczenia.

PODPOWIEDŹ PRAWNIKA | Uwaga! Wysłanie do przedsiębiorcy górniczego roszczenia wraz z wnioskiem o zawarcie ugody lub prowadzenie z nim negocjacji ugodowych **nie powoduje przerwania biegu przedawnienia!** Niestety wiele osób dało się wciągnąć w wieloletnie negocjacje ugodowe, w trakcie których upłynął termin przedawnienia roszczeń. Dlatego jeśli zbliża się termin pięciu lat od momentu, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie, należy jak najszybciej skierować sprawę do sądu.

PODPOWIEDŹ PRAWNIKA | Uwaga! Od czerwca 2022 r. przerwania biegu przedawnienia nie powoduje już złożenie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej¹⁵. Wniosek taki był kiedyś powszechnie wykorzystywany do przerwania biegu przedawnienia, jeżeli nie chcieliśmy jeszcze składać pozwu do sądu. Obecnie ten sposób już nie działa.

¹⁵ Zgodnie z art. 121 pkt 6 Kodeksu cywilnego wniosek o zawezwanie do próby ugodowej skutkuje jedynie **zawieszeniem** biegu przedawnienia, co oznacza, że po zakończeniu postępowania pojednawczego termin ten biegnie dalej, a nie zaczyna biec od początku, jak to ma miejsce w przypadku po **przerwaniu** biegu przedawnienia.

Postępowanie zabezpieczające

Jeżeli konieczne jest podjęcie natychmiastowych czynności, aby zapobiec szkodzie lub ograniczyć jej skutki, można domagać się podjęcia tych czynności lub niezwłocznej wypłaty odpowiedniej kwoty pieniężnej.

Na przykład jeżeli szkoda górnicza polega na utracie dostępu do wody (lub utraty jej przydatności), przedsiębiorca odpowiedzialny za naprawienie szkody ma obowiązek **bezpłatnie** dostarczać **niezbędną** ilość wody do czasu naprawienia szkody.

Roszczenia prewencyjne

Szczególną kategorią roszczeń związanych ze szkodami górniczymi są roszczenia prewencyjne, tj. o zapobieżenie szkodzie. Zgodnie z [art. 150 Prawa geologicznego i górniczego](#), do zapobiegania szkodom górniczym stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące naprawienia szkód.

Oznacza to, że można odpowiednio zastosować zasadę, zgodnie z którą to do poszkodowanego należy wybór sposobu naprawienia szkody, a przedsiębiorca odpowiedzialny za powstanie szkody jest zobowiązany do pokrycia uzasadnionych nakładów poniesionych przez poszkodowanego. W przypadku roszczeń o zapobieżenie szkodzie oznacza to, że właściciel nieruchomości może domagać się przeprowadzenia niezbędnych prac przez przedsiębiorcę lub sam podjąć prace niezbędne do zabezpieczenia budynku przed szkodami górniczymi i domagać się od przedsiębiorcy wypłaty odpowiedniej sumy pieniężnej.

Co istotne podstawą do dochodzenia roszczeń o zapobieżenie szkodzie górniczej nie musi być bezpośrednie zagrożenie jej wystąpieniem. Sąd Najwyższy orzekł w sprawie dotyczącej właściciela nieruchomości położonej w rejonie występowania złóż węgla, które z dużym prawdopodobieństwem mogły być wydobywane w przyszłości. Właściciel działki przeprowadził niezbędne prace związane z zabezpieczeniem budowanego domu przed wystąpieniem przyszłych szkód górniczych i wezwał przedsiębiorcę posiadającego koncesję na wydobywanie węgla pod jego nieruchomością do zwrotu kosztów poniesionych w związku z tymi pracami. Przedsiębiorca odmawiał pokrycia tych kosztów, stwierdzając, że przeprowadzenie prac zabezpieczających było przedwczesne, bo obecnie na tym obszarze nie jest prowadzone wydobywanie i nie wiadomo czy i kiedy zostanie rozpoczęte, a zakład górniczy nie ma jeszcze sporządzonego planu ruchu. Sąd Najwyższy orzekł, że właścicielowi należało się odszkodowanie:

Nie można się zgodzić z tym, aby od jednostronnej decyzji przedsiębiorców i władz górniczych co do podjęcia eksploatacji górniczej w nieokreślonej przyszłości zależała możliwość realizowania przez właściciela nieruchomości gruntowej jego prawa do zabudowy.

(...) W razie zatem istnienia udokumentowanych zasobów węgla, które z dużym prawdopodobieństwem będą eksploatowane przez zakład górniczy, znajdujących się na terenie, na którym w razie tej eksploatacji dojdzie do wystąpienia deformacji powierzchni, właściciel nieruchomości dysponujący decyzją o pozwoleniu na budowę może na podstawie art. 150 Pr.g.g. (Prawa geologicznego i górniczego – red.) podjąć uzasadnione, właściwe technicznie i racjonalne ekonomicznie czynności, zabezpieczające przyszły budynek przed groźącą szkodą, a następnie wystąpić do zakładu górniczego o zwrot kosztów tego zabezpieczenia.

Warto jednak pamiętać, że przedsiębiorca ma obowiązek pokrycia jedynie **uzasadnionych** nakładów, a to czy są one uzasadnione będzie badane indywidualnie, na podstawie okoliczności każdej sprawy.

Koszty postępowania sądowego

Dochodzenie roszczeń w związku ze szkodami górniczymi jest zwolnione z kosztów sądowych¹⁶. Zwolnienie to obejmuje opłaty (np. opłatę od pozwu, która w przeciwnym razie mogłaby być bardzo wysoka) i wydatki (np. zaliczki na przeprowadzenie opinii biegłego).

Zwolnienie z kosztów sądowych nie obejmuje jednak kosztów procesu ponoszonych przez stronę przeciwną, w tym wynagrodzenia radcy prawnego lub adwokata. Oznacza to, że w przypadku przegrania sprawy lub wygrania jej jedynie w części, sąd w odpowiedniej proporcji rozstrzygnie o kosztach procesu.

Co do zasady przegranie sprawy oznacza konieczność poniesienia kosztów zastępstwa procesowego strony przeciwnej. Koszty te określone są w rozporządzeniach¹⁷

¹⁶ Art. 96 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1144 z późn. zm.).

¹⁷ §2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1964 z późn. zm.) lub § 2 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1935). Zgodnie z nim stawki minimalne wynoszą przy wartości przedmiotu sprawy: do 500 zł – 90 zł; powyżej 500 zł do 1500 zł – 270 zł; powyżej 1500 zł do 5000 zł – 900 zł; powyżej 5000 zł do 10 000 zł – 1800 zł; powyżej 10 000 zł do 50 000 zł – 3600 zł; powyżej 50 000 zł do 200 000 zł – 5400 zł; powyżej 200 000 zł do 2 000 000 zł – 10 800 zł; powyżej 2 000 000 zł do 5 000 000 zł – 15 000 zł; powyżej 5 000 000 zł – 25 000 zł.

i są uzależnione od wartości przedmiotu sporu (zwykle będzie to dochodzona kwota pieniężna). Przykładowo jeżeli poszkodowany dochodzi przed sądem zapłaty kwoty 100 000 zł i przegra sprawę w całości, to będzie musiał zapłacić pozwanemu co najmniej 5400 zł. W szczególnych przypadkach sąd może nakazać zapłatę nawet sześciokrotności tej kwoty – choć takie sytuacje są niezwykle rzadkie. Przegrywając sprawę, powód zostanie również co do zasady obciążony innymi wydatkami pozwanego, np. poniesionymi przez niego kosztami opinii biegłego.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd może odstąpić od zasądzenia obowiązku zwrotu kosztów procesu poniesionych przez pozwanego, nawet jeżeli poszkodowany przegra sprawę w całości. Dzieje się tak na przykład, jeżeli przekonanie powoda o słuszności jego roszczeń było uzasadnione okolicznościami sprawy.

Kierując sprawę do sądu trzeba się liczyć z ryzykiem ponoszenia kosztów, pomimo że samo złożenie pozwu jest zwolnione od opłaty. Aby zminimalizować to ryzyko, należy korzystać z pomocy wykwalifikowanego radcy prawnego lub adwokata.

3

DOCHODZENIE ROSZCZEŃ NA ZASADACH OGÓLNYCH

Roszczeń na zasadach ogólnych (uregulowanych przez Kodeks cywilny) dochodzi się wtedy, gdy nie mają zastosowania przepisy Prawa geologicznego i górniczego. Ma to miejsce przy dochodzeniu roszczeń za szkody wywołane ruchem zakładu górniczego w dwóch przypadkach:

1. jeżeli ruch zakładu prowadzony jest niezgodnie z prawem,
2. jeżeli szkoda nie ma charakteru majątkowego.

Działalność prowadzona niezgodnie z prawem oznaczać może np. prowadzenie wydobycia bez koncesji, bez zatwierdzonego planu ruchu zakładu górniczego albo w sposób sprzeczny z koncesją lub planem ruchu. W przypadku dużych przedsiębiorców, takich jak spółki prowadzące kopalnie węgla kamiennego, tego typu sytuacje należą do rzadkości. Niezgodność prowadzonych prac z zatwierdzeniem planu ruchu trudno jest udowodnić ze względu na utrudniony dostęp do treści planu ruchu oraz brak możliwości zweryfikowania sposobu wykonywania robót górniczych pod ziemią.

Drugim przypadkiem, kiedy przepisy Prawa geologicznego i górniczego nie mają zastosowania, jest dochodzenie roszczeń związanych ze szkodami niemajątkowymi. Zaliczamy do nich przede wszystkim naruszenie dóbr osobistych, w tym uszczerbek na zdrowiu (uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia). Naprawienie takich szkód następuje poprzez wypłatę **zadośćuczynienia** – kwoty pieniężnej, która ma stanowić rekompensatę doznanych cierpień i musi być do nich adekwatna.

Uszczerbkiem na zdrowiu może być również rozstrój zdrowia psychicznego wywołany silnym stresem, obawą o swoje życie, poważnym zakłóceniem normalnego trybu życia. Taki uszczerbek może się wiązać np. z silnymi tąpnięciami, które wywołały uzasadnioną obawę o bezpieczeństwo własne i najbliższych oraz długotrwałą, silny stres.

Zadośćuczynienie przysługuje również za naruszenie dóbr osobistych innych niż zdrowie. Zalicza się do nich m.in. nietykalność mieszkania, na którą składa się możliwość niezakłóconego korzystania z bezpiecznego miejsca zamieszkania. Jeżeli szkody górnicze i związane z tym prace wymusiły wyprowadzkę z domu lub mieszkania, która mocno zaburzyła prywatne życie i zakłóciła normalne funkcjonowanie, to należy rozważyć dochodzenie roszczeń o zadośćuczynienie.

Dochodzenie roszczeń o zadośćuczynienie odbywa się na zasadach ogólnych, uregulowanych w Kodeksie cywilnym. Dotyczy to m.in. okresu przedawnienia, który w tym przypadku jest krótszy. Zgodnie z Kodeksem cywilnym przedawnienie roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej na osobie czynem niedozwolonym następuje po upływie trzech lat od momentu, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia.

Postępowania o zapłatę zadośćuczynienia za szkody niemajątkowe, wywołane ruchem zakładu górniczego, mają charakter nietypowy. Tego rodzaju roszczenia są dochodzone w sądach dość rzadko. Dlatego przed podjęciem decyzji o wystąpieniu na drogę sądową, należy dokładnie przeanalizować okoliczności sprawy.

4

DOCHODZENIE ROSZCZEŃ NEGATORYJNYCH

Przepisy prawa geologicznego i górniczego bardzo mocno ograniczają uprawnienia właścicieli nieruchomości dotkniętych szkodami górnictwem. Nie mogą oni bowiem korzystać z podstawowego instrumentu prawnej ochrony własności, tj. roszczeń o przywrócenie stanu zgodnego z prawem i o zaniechanie naruszeń (tak zwanych **roszczeń negatoryjnych**). Stanowi tak [art. 144 ust. 1 ustawy](#).

1. Właściciel nie może sprzeciwić się zagrożeniom spowodowanym ruchem zakładu górniczego, który jest prowadzony zgodnie z ustawą. Może on jednak żądać naprawienia wyrządzonej tym ruchem szkody, na zasadach określonych ustawą.

Oznacza to, że właściciele nieruchomości zagrożonych szkodami górnictwem mogą domagać się ich naprawy oraz przeprowadzenia prac (lub pokrycia ich kosztów) związanych z zabezpieczeniem nieruchomości. Nie mogą jednak domagać się, aby kopalnia **przestała wywoływać szkody górnicze** (np. poprzez ograniczenie lub całkowite wstrzymanie robót górnictwem).

Żadna inna branża, poza górnictwem, nie korzysta z tak szczególnej pozycji względem właścicieli nieruchomości, na które oddziałuje.

Cytowany przepis nie ma jednak charakteru bezwzględnie obowiązującego. Przewiduje on istotny wyjątek – obowiązuje tylko w przypadku działalności prowadzonej zgodnie z ustawą. Przedsiębiorca górniczy prowadzący działalność niezgodnie z przepisami nie korzysta z takiej szczególnej ochrony i narażony jest na roszczenia o zaprzestanie lub ograniczenie działalności wywołującej szkodę.

Wątpliwości budzi również to, czy wyłączenie możliwości dochodzenia roszczeń o ograniczenie lub zaniechania działalności dotyczy również przypadków, w których dochodzi do zagrożenia lub naruszenia dóbr osobistych. To bardzo ciekawe zagadnienie dla prawników, ale zdecydowanie wykracza poza zakres tego informatora.

PODSUMOWANIE

Działalność górnicza, w szczególności kopalń węgla kamiennego, wiąże się z występowaniem szkód. Osiadanie terenu, wstrząsy i związane z tym uszkodzenia budynków oraz infrastruktury to nieodłączny skutek działalności górniczej. Przedsiębiorcy górnicy korzystają w Polsce z wielu przywilejów. Jednym z największych jest to, że dopóki ich działalność nie narusza prawa (np. warunków koncesji), to nie można domagać się wstrzymania działalności powodującej występowanie poważnych szkód, a jedynie można dochodzić ich naprawienia.

Ustawodawca przewidział pewne ułatwienia dla poszkodowanych szkodami górnicy, w szczególności zapewnił im zwolnienie z kosztów sądowych w przypadku dochodzenia roszczeń przed sądem. Niemniej dochodzenie roszczeń z tytułu szkód górniczych jest zawsze nierównym starciem z przeciwnikiem, który dysponuje dużo większymi środkami. Dlatego decydując się na spór sądowy warto korzystać z wsparcia doświadczonego i wykwalifikowanego prawnika.

Największym ryzykiem związanym z dochodzeniem roszczeń z tytułu szkód górniczych jest niedotrzymanie terminu przedawnienia. Czasami przedsiębiorca górnicy celowo przedłuża negocjacje ugodowe licząc na to, że poszkodowany nie zdąży złożyć pozwu do sądu i sprawa się przedawni.

Oprócz naprawienia szkody, która już wystąpiła, można dochodzić również roszczeń prewencyjnych związanych na przykład z koniecznością zabezpieczenia budynku przed skutkami szkód, które wystąpią w przyszłości.

Niezależnie od dochodzenia roszczeń na podstawie przepisów Prawa geologicznego i górniczego za szkody majątkowe, możliwe jest również dochodzenie roszczeń związanych ze szkodami niemajątkowymi, takimi jak uszczerbek na zdrowiu fizycznym lub psychicznym albo naruszenie innych dóbr osobistych. W takim przypadku podstawę prawną stanowią ogólne przepisy Kodeksu cywilnego.

WYBRANE PRZEPISY USTAWY PRAWO GEOLOGICZNE I GÓRNICZE

Art. 144

1. Właściciel nie może sprzeciwić się zagrożeniom spowodowanym ruchem zakładu górniczego, który jest prowadzony zgodnie z ustawą. Może on jednak żądać naprawienia wyrządzonej tym ruchem szkody, na zasadach określonych ustawą.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do innych podmiotów, których prawa majątkowe są zagrożone ruchem zakładu górniczego.
3. Jeżeli nie zachodzą okoliczności przewidziane w ust. 1 i 2, przedsiębiorca odpowiada za szkodę według zasad określonych w Kodeksie cywilnym.

Art. 146

1. Odpowiedzialność za szkodę ponosi przedsiębiorca prowadzący ruch zakładu górniczego, wskutek którego wystąpiła szkoda.
2. Przepis ust. 1 stosuje się także do innych podmiotów prowadzących działalność regulowaną ustawą, nawet jeżeli nie stosuje się do nich przepisów dotyczących ruchu zakładu górniczego.
3. Jeżeli nie można ustalić, kto wyrządził szkodę, odpowiada za nią przedsiębiorca, który w dniu ujawnienia się szkody ma prawo prowadzić w obszarze górnictwym, w granicach którego wystąpiła szkoda, działalność regulowaną ustawą.

4. Jeżeli nie istnieje przedsiębiorca odpowiedzialny za szkodę ani jego następcą prawnym, za szkodę odpowiada Skarb Państwa reprezentowany przez właściwy organ nadzoru górniczego na zasadach określonych niniejszym działem.
5. Jeżeli szkoda nastąpiła także z innych przyczyn niż ruch zakładu górniczego, odpowiedzialność podmiotów określonych w ust. 1–4 oraz innych podmiotów jest solidarna.
6. Odpowiedzialność przedsiębiorcy oraz podmiotów trudniących się zawodowo wykonywaniem powierzonych im przez tego przedsiębiorcę czynności jest solidarna.

Art. 150

Przepisy o naprawianiu szkód określonych niniejszym działem stosuje się odpowiednio do zapobiegania tym szkodom.

AUTORZY

Miłosz Jakubowski – radca prawny. Specjalizuje się w prawie ochrony środowiska, kwestiach energetyki konwencjonalnej, ochrony klimatu i jakości powietrza. Jest autorem i współautorem raportów, analiz i poradników z zakresu prawa ochrony środowiska. Prowadzi szkolenia z zakresu prawa ochrony powietrza dla instytucji publicznych i organizacji społecznych.

Agnieszka Stupkiewicz – radczyni prawna. Podejmuje działania na rzecz transformacji energetycznej Polski, ochrony środowiska i klimatu oraz społeczności energetycznych. Jest współautorką analizy polskich regulacji dotyczących spółdzielni energetycznych na tle prawa Unii Europejskiej. Ponadto specjalizuje się w zagadnieniu raportowania niefinansowego spółek.

Frank Bold